

Nobelprijswinnaars ontwikkelingseconomie: van productiefactoren naar instituties

Gerdien Meijerink

Het vakgebied groei en ontwikkeling (of ontwikkelingseconomie) is nauw verweven met ontwikkelingssamenwerking. Beide stellen de vraag "hoe worden arme landen rijk". De ontwikkelingseconomen die de Nobelprijs voor hun werk kregen (ik behandel Kuznets, Schultz, Lewis, Solow, Deaton en Sen) waren meestal wars van ideologie en zagen vooral interessante economische puzzels in ontwikkelingslanden. Ondanks dat hun werk niet over instituties ging, zagen zij, al vroeg, het belang hiervan in voor groei en ontwikkeling. Pas met de Nobelprijs voor Douglass North kregen instituties een prominente plek in ontwikkelingssamenwerking, met begrippen als good governance. In de school van New Institutional Economics (NIE), kregen ook Coase, Williamson en Ostrom de Nobelprijs voor hun werk. Alhoewel het belang van instituties nu alom wordt geaccepteerd, wordt de NIE nog slecht begrepen of geïntegreerd door economen, en misschien nog slechter door ontwikkelingssamenwerking.

1 Inleiding

Eigenlijk vormt economische groei en ontwikkeling het hart van de economische wetenschap. De vader van de economie, Adam Smith, weidde zijn boek "An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations" aan de kernvraag waarom zijn sommige landen arm en andere rijk en, misschien nog belangrijker, hoe kunnen arme landen rijk worden. Deze vraag houdt met name de ontwikkelingseconomie bezig.

Ontwikkelingseconomie is nauw verweven met ontwikkelingshulp, later ontwikkelingssamenwerking genoemd. Kort door de bocht gesteld, probeert ontwikkelingssamenwerking inzichten uit de ontwikkelingseconomie te vertalen naar interventies. Een impliciete aanname die vaak wordt gemaakt is dat als de juiste knelpunten worden opgelost met goed beleid of hulp van buitenaf (ontwikkelingshulp), arme landen of 'low income countries' zich zullen economische ontwikkelen tot, wel ontwikkelde landen, oftewel 'high income countries'.¹

Veel economen hebben zich gemengd in de vaak ideologische en verhitte discussie wat voor ontwikkelingssamenwerking het meest effectief is, van gezworen vijanden Jeffrey Sachs en William Easterley, die radicaal tegengestelde aanpakken voorstellen, tot pragmatisten Esther Duflo en Abhijit Bannerjee, die door veldexperimenten vaststellen wat waar werkt (*evidence-based aid*). Zo vergelijkt Duflo (ontwikkelings)economen met loodgieters

¹ Gemakshalve, niet geheel politiek correct, zal ik het in dit stuk hebben over ontwikkelingslanden.

(Duflo, 2017). Ironisch genoeg was het een Afrikaanse econome uit Zambia, Dambisa Moyo die opriep tot het stopzetten van alle hulp in haar boek "Dead Aid" (Moyo, 2009) .

De economen die de Nobelprijs hebben ontvangen voor hun onderzoek naar groei en ontwikkeling, waren meestal wars van ideologie en, zeer verfrissend, wars van de 'development fads', de trends die ontwikkelingssamenwerking vaak parten spelen. Nobelprijswinnaar Angus Deaton (zie verderop) waarschuwt in 2007 voor de allerlaatste rage, de 'evidence-based aid' (Deaton, 2007). De nobelprijswinnaars zagen vooral interessante economische vraagstukken. De antwoorden op die economische puzzels hebben de economische theorie verrijkt. Hun bijdrages zijn van verschillende aard, van hoe kleine boeren beslissingen maken tot macro-economische modellen.

Omdat het daarom lastig is één verhaal te maken over de loop van dit vakgebied, zal ik een korte bespreking geven van het werk van de economen die hebben bijgedragen aan het beter begrijpen van groei en ontwikkeling: Kuznets, Schultz, Lewis, Solow, Deaton en Sen. Maar wat mij betreft is het plaatje niet compleet zonder ook de bijdrages te bespreken van (nieuw)² institutionele economen.

Het is namelijk de historisch econoom Douglass North die, met zijn bijdrage over de rol van instituties in economische groei en ontwikkeling, een enorme invloed heeft gehad op het denken en de praktijk van ontwikkelingssamenwerking en dan met name voor het tegenwoordig dominante paradigma van goed bestuur (of *good governance*). North wordt veel geciteerd, maar zijn ideeën worden niet altijd goed begrepen, verkeerd voorgesteld, of genegeerd, niet het minst door de hulpgemeenschap. De institutioneel economen en met name het laatste boek van North, laten zien dat de aard van instituties zich slecht laat rijmen met de pragmatische houding van ontwikkelingssamenwerking, die veronderstelt dat met ingrijpen van buitenaf, of hulp (geld) geven voor ingrijpen van binnenuit, groei en ontwikkeling bereikt kan worden. Het idee dat goede instituties ontworpen kunnen worden, druist lijnrecht in tegen het gedachtegoed van de institutioneel economen (zie bijvoorbeeld Shirley, 2005). Om dit duidelijk te maken zal ik ook de vier Nobelprijswinnaars in het vakgebied van de (nieuwe) institutionele economie bespreken: Coase, North, Williamson en Ostrom.

Omdat interessant genoeg veel Nobelprijswinnaars in het vakgebied van groei en ontwikkeling hebben geschreven over de belangrijke rol van instituties zal ik deze ook kort aanstippen.

In sectie 1 bespreek ik kort het werk van vijf economen (Kuznets, Schultz, Lewis, Solow, Deaton en Sen) en waarom zij de Nobelprijs hebben gekregen. Sectie 2 laat hen aan het woord om te laten zien dat zij de rol van instituties cruciaal vonden, alhoewel hun werk daar niet over ging. In sectie 3 leg ik zeer kort de kern van de New Institutional Economics

² De toevoeging 'nieuw' wordt gebruikt om aan te geven dat het denken een andere richting is ingeslagen dan de oude institutioneel economen, zoals Veblen en Commons, met hun nadruk op de juridische grondslagen van een economie.

uit en de bijdrages van de vier economen die hiervoor de Nobelprijs kregen: Coase, North, Williamson en Ostrom. De laatste sectie geeft een aantal conclusies.

2 Nobelprijswinnaars Groei en Ontwikkeling

De eerste Nobelprijswinnaar in het rijtje 'economen van groei en ontwikkeling' is de van oorsprong Russische econoom Simon Kuznets, die in 1971 de prijs *niet* krijgt voor zijn bekende later ontwikkelde Kuznets Curve (die de relatie beschrijft tussen economische groei en ongelijkheid), maar voor zijn eerdere werk over economische groei en de omvang van de economie. Hij ontwikkelde methoden voor het berekenen van de omvang van het inkomen van een land en veranderingen daarin en standaardiseerde het concept van het bruto nationaal product (bnp).³ Kuznets ziet de versnelde economische groei van de 20^e eeuw als een resultaat van nieuwe technologie en de integratie van verschillende regio's in de wereld.

De landbouw, een voor ontwikkelingshulp belangrijke sector, is het gebied waarin een belangrijke bijdrage wordt geleverd door de Amerikaan Theodore Schultz, die in 1979 de Nobelprijs kreeg. Schultz, die veel veldwerk had gedaan in ontwikkelingslanden, zag dat boeren nieuwe technologieën niet toepasten. De opvatting van sommige ontwikkelings-economen en -werkers was dat deze boeren irrationeel handelden in hun onwil om te innoveren. Schultz voert in *Transforming Traditional Agriculture* (Schultz, 1964) aan dat de boeren juist rationeel reageerden op hoge belastingen en kunstmatig lage graanprijzen die door hun regeringen waren vastgesteld, die de nieuwe technologie onrendabel maakten.

Schultz kreeg de Nobelprijs samen met W. Arthur Lewis, die werd geboren in de Britse kolonie Saint Lucia. Zijn onderzoeksthema's waren de wereldeconomie tussen de twee oorlogen van 1870 en 1914, de relatieve prijzen van staal en koffie, en waarom de reële lonen in Groot-Brittannië gedurende de eerste vijftig jaar van de industriële revolutie min of meer constant bleven, terwijl de winsten en besparingen hoog opliepen. Zijn carrière was niet puur academisch; hij vervulde verscheidene functies in Azië en Afrika. Naar eigen zeggen was het toen hij in Bangkok over de weg liep, dat hij de sleutel voor verschillende economische puzzels bedacht (Lindbeck, 1992). Als je een onbeperkt arbeidsaanbod veronderstelt, verklaart dat goedkope koffie en hoge winsten in Groot-Brittannië. Het resultaat is een duale (nationale of wereld-) economie, waarbij het ene deel een reservoir is van goedkope arbeidskrachten voor het andere. Het onbeperkte arbeidsaanbod komt uiteindelijk voort uit de bevolkingsdruk, dus het is een fase in de demografische cyclus.

In 1987 krijgt de Amerikaan Robert Solow, die zichzelf beschrijft als een "geboren macro-econoom" de Nobelprijs voor zijn bijdrage aan de theorie van economische groei. Hij is daarmee meer een geestverwant van Kuznets. Hij raakt geïnteresseerd in deze materie nadat hij niet overtuigd was over de toenmalige geaccepteerde theorie over onderontwik-

³ In 1984 kreeg Richard Stone de Nobelprijs voor zijn bijdrage aan het stelsel van nationale rekeningen

kelde landen (Solow, 1987). Deze luidde dat de sleutel om van trage groei naar snelle groei te komen een aanhoudende stijging van de spaarquote was om in de behoefte aan kapitaal te voorzien. Volgens Solow zou het moeten leiden tot een tijdelijk hoger outputniveau, maar een permanente groei van de output per eenheid arbeidsinzet is onafhankelijk van de spaar- (investerings) rente en hangt volledig af van het tempo van technologische vooruitgang in de breedste zin van het woord. Hij kwam tot het inzicht dat zelfs als de technologie niet erg flexibel is voor een bepaald goed op een bepaald moment, de geaggregeerde factorintensiteit veel variabelere moet zijn, omdat de economie kan kiezen zich te concentreren op kapitaalintensieve, arbeidsintensieve of grondintensieve goederen. Dit inzicht mondde uit in, onder andere, het artikel "A Contribution to the Theory of Economic Growth" (Solow, 1956) en talloze theoretische en empirische artikelen; het artikel van Solow is meer dan 26.000 keer geciteerd volgens Google Scholar.⁴

In 1998 ontvangt de Indiër Amartya Sen de Nobelprijs voor zijn werk op het gebied van welvaartseconomie (met name voor de onderwerpen *social choice theory*, distributie en armoede). Sen, die in Bangladesh opgroeide, verdeelt zijn werk tussen praktisch en academisch werk. Vanaf het midden van de jaren zeventig werkt hij onder meer voor de ILO⁵ en buigt zich over de vraag hoe hongersnoden veroorzaakt worden en voorkomen kunnen worden. Hij ziet hongersnoden als brede economische problemen (gericht op hoe mensen voedsel kunnen kopen, of er recht op krijgen), in plaats van een probleem van voedselaanbod.⁶ Zijn academische werk werd hierdoor geïnspireerd, naast twee belangrijke academische inspiratiebronnen Kenneth Arrow en John Rawls. Volgens Sen (Sen, 1999) werd zijn werk in de sociale-keuzetheorie aanvankelijk gemotiveerd door een verlangen om het pessimistische beeld van Arrow te boven te komen (met name zijn 'onmogelijkheidsstelling' (Arrow, 1951)).⁷

De puzzel die *social choice theory* probeert op te lossen is hoe een samenleving tot beslissingen komt over zaken als sociale welvaart of armoede, terwijl ook de diversiteit van voorkeuren, zorgen, en vooronderstellingen worden meegenomen van iedereen die deel uitmaakt van die samenleving. Of, hoe beoordelen we hoe goed een samenleving het als geheel doet in het licht van de uiteenlopende belangen van haar verschillende leden? Al gauw kom je dan op meetproblemen: hoe vergelijk je het welzijn van twee verschillende personen. Geïnspireerd door Rawls' *Justice as Fairness* (Rawls, 1971), stelt Sen dat het niet alleen gaat om in hoeverre personen 'primaire goederen'⁸ bezitten, maar ook in hoeverre personen de capaciteit (*capabilities*) hebben om een waardevol leven te kunnen leiden. Deze zienswijze richt zich op de vrijheden die mensen hebben, in plaats van uitkomsten. Sen vindt daarom dat alleen het meten van inkomen geen goede informatie geeft over ar-

⁴ Peildatum 5 januari 2019.

⁵ International Labour Organisation, een VN-organisatie.

⁶ Veel van zijn werk was geïnspireerd door de grote hongersnood in Bengalen in 1943 (Sen, 1977).

⁷ De paradox komt op wanneer, opgeteld, kiezers A boven B verkiezen, B boven C maar C boven A. Het is dan onduidelijk wat de samenleving dan moet kiezen.

⁸ Algemene hulpbronnen die nuttig zijn voor iedereen, ongeacht wat de exacte doelstellingen zijn.

moede. Hij stelt voor om armoede te zien als het ontbreken van *capabilities*. Deze zijn nauw verbonden met rechten.

Meetproblemen, waar Sen tegenaan liep, vormen het hart van het werk van Angus Deaton. De van oorsprong Schotse Deaton krijgt in 2015 de Nobelprijs voor zijn werk dat volgens hemzelf verschillende gebieden van de economie betreft, met veel verschillende medewerkers. Maar het verbindende element is “(...) *wellbeing, what was once called welfare, and uses market and survey data to measure the behavior of individuals and groups and to make inferences about wellbeing. Often, little more than counting is involved (...)*” (Deaton, 2015: p. 1). Voor Deaton is het goed meten van met name huishoudgegevens van cruciaal belang omdat het leidt tot een elementair begrip van groei, armoede en ongelijkheid. Volgens de Koninklijke Zweedse Academie van Wetenschappen die hem de Nobelprijs toe-kende was in de jaren tachtig het onderzoek naar economische ontwikkeling grotendeels theoretisch en, waar het empirisch was, gebaseerd op geaggregeerde gegevens uit nationale rekeningen. Het werk van Deaton heeft dit veranderd en ontwikkelingseconomie is mede door hem “een bloeiend empirisch onderzoeksveld dat gebaseerd is op de geavanceerde analyse van gedetailleerde gegevens van individuele huishoudens” (NobelPrize.org, 2015).

3 Nobelprijswinnaars over instituties

Alhoewel de genoemde Nobelprijswinnaars heel verschillende terreinen beslaan, is het opvallend hoeveel van hen het belang van instituties voor economische groei en ontwikkeling benadrukken, lang voordat de school van ‘New Institutional Economics’ (NIE) zijn opgang deed.

Al in 1955 besteedt Lewis aandacht aan instituties in zijn bekendste boek “Theory of Economic Growth” (Lewis, 1955: p. 57):

“[institutions] promote or restrict growth according to the protection they accord to effort, according to the opportunities they provide for specialization, and according to the freedom of manoeuvre they permit.”

Kuznets (1973) onderstreept het belang van institutionele (en ideologische) transformaties die nodig waren voor technologische ontwikkeling en economische groei in de 18^e eeuw. Macro-econoom Solow (2001: p. 283) geeft toe dat

“In my view growth theory was conceived as a model of the growth of an industrial economy. (...) I have never applied such as model to a developing economy, because I thought the underlying machinery would apply mainly to a planned economy or a well-developed market economy. This is not a matter of principle, just wariness.”

In antwoord op een artikel van Wereldbankeconomen Easterly en Levine (2001) stelt hij dat landen verschillen in hoe efficiënt ze zijn in het heralloceren van productiemiddelen in verschillende industrieën, wat weerspiegeld wordt in totale factorproductiviteit. Maar deze worden volgens hem bepaald door instituties. Hij is daarom zeer skeptisch over het gebruik van regressieanalyses waarbij grote aantallen landen met verschillende institutionele geschiedenis betrokken zijn. Hij bepleit om kwalitatieve studies uit te voeren van in principe vergelijkbare landen.

Echter, Schultz (1968: pp. 1113-1114) klaagt dik tien jaar na Lewis dat, alhoewel instituties belangrijk zijn, er geen goed instrumentarium is om ze te analyseren:

"It is currently a mark of sophistication in presenting economic models not to mention institutions. But for all that, it is a significant trait of contemporary economics that, despite this omission, it manages somehow to find support for institutional changes. It is a neat trick, but it cannot hide the fact that, in thinking about institutions, the analytical cupboard is bare. There are a few old boxes on the back shelf labeled "institutional economics" which have been pushed aside and which have long thought to be empty. When we look more closely we find that there are virtually no terms of reference, no concepts with specifications that can be identified, and no economic theory to guide the analysis. Yet it is obvious that particular institutions really matter, that they are subject to change and are, in fact, changing, and that people are trying to clarify social choices with regard to alternative institutional change to improve the economic efficiency and the welfare performance of the economy."

Het was precies deze 'lege doos' die Douglass North, een historisch econoom (die in 1993 de Nobelprijs kreeg samen met Robert Fogel), deed besluiten in 1966-1967 om te gaan 're-toolen':

"Re-tooling turned out to change my life radically, since I quickly became convinced that the tools of neo-classical economic theory were not up to the task of explaining the kind of fundamental societal change that had characterized European economies from medieval times onward. We needed new tools, but they simply did not exist. It was in the long search for a framework that would provide new tools of analysis that my interest and concern with the new institutional economics evolved." (Frängsmyr, 1994).

Fogel, die wat in de schaduw van Douglass North is gebleven, probeert ook die lege doos van Schultz te vullen, maar koos voor wiskundige modellen en statistische methoden in combinatie met historische economie. Hijzelf zegt hierover dat hij pas later ontdekte dat dit een nogal onorthodoxe combinatie was (Frängsmyr, 1994). Hij publiceert een eclectische verzameling onderzoeken, van de rol van spoorwegen in Amerika, slavernij, voeding, gezondheid en levensduur (zie Fogel, 1993).

4 New Institutional Economics en groei en ontwikkeling

Alhoewel de Society for Institutional & Organizational Economics⁹ pas in 1997 werd opgericht door Nobelprijswinnaars Douglass North en Ronald Coase en pas rond die tijd *institutions matter* een matra werd in de ontwikkelingssamenwerking, bestond het vakgebied van de *New Institutional Economics* al langer. Het was de Nobelprijswinnaar Oliver Williamson die deze term in 1975 introduceerde. Ronald Coase weidde lang daarvoor, in de jaren dertig, zijn werk aan een fundamenteel begrip in de *New Institutional Economics*: de transactiekosten (alhoewel Coase hiervoor pas in 1991 de Nobelprijs kreeg).

De overbekende definitie van instituties van North zijn “de regels van het spel”. Instituties lossen twee economische problemen op: (i) het informatie- of coördinatieprobleem en (ii) het handhaven van afspraken (contracten, eigendomsrechten) (zie o.a. Aoki, 2001). Instituties verlagen transactiekosten. Transactiekosten zijn in het kort de kosten van contact, contract en control (ontdekken van informatie, opstellen van contracten, handhaven van contracten). Zonder transactiekosten zouden er geen dus informatie- of coördinatieproblemen zijn en dus geen instituties; de aard van transactiekosten speelt daarom een belangrijke rol in het verklaren van instituties.

Transactiekosten verklaren waarom niet alles via de markt gebeurt, maar er organisaties (bedrijven) ontstaan. Dat was het inzicht dat Coase in zijn bekende artikel *The nature of the firm* uitlegt (Coase, 1937). Williamson, die in 2009 de Nobelprijs kreeg, bouwt verder op het werk van Coase. Volgens Williamson is governance het studie-object, en is transaction economics een middel om governance te operationaliseren. Governance is het middel om orde te scheppen, om zo conflicten te verzachten en wederzijds voordeel te behalen (Williamson, 2009).

De link naar ontwikkelingslanden is snel gelegd. In ontwikkelingslanden zijn transactiekosten meestal hoog, omdat coördinerende en handhavende instituties hier vaak zwak zijn (Dorward, 2001). Op een Afrikaanse markt kost het meestal veel tijd om prijzen of kwaliteit te achterhalen, om afspraken te maken en te handhaven.¹⁰ De eerste en tot nog toe enige vrouw die de Nobelprijs heeft gekregen, Elinor Ostrom (in 2009, samen met Williamson), heeft zich gericht op de informele instituties in kleine gemeenschappen. Zij wees erop dat in tegenstelling tot het pessimistische *tragedy of the commons*-paradigma waarin natuurlijke hulpbronnen die worden gedeeld snel verdwijnen omdat iedereen voor winst gaat, kleine gemeenschappen juist goed in staat zijn afspraken te maken. Veel van haar werk richt zich op gemeenschappen in ontwikkelingslanden (Ostrom et al., 1994; Ostrom, 2015).

In kleine groepen is het makkelijker om tot gemeenschappelijke regels te komen. Als het gaat om grote groepen, wordt het lastiger. We zijn terug bij North, die vooral heeft geke-

⁹ Voorheen de International Society for New Institutional Economics.

¹⁰ Voor een voorbeeld zie mijn PhD thesis over Ethiopische sesammarkten (Meijerink, 2014).

ken naar instituties in een land. Hij publiceert zijn laatste, revolutionaire, boek als hij 89 is, met mede-auteurs John Wallis en Barry Weingast: *Violence and social orders* (North et al., 2009a). Dit boek zet het ontwikkelingsdenken op zijn kop. In plaats van uit te gaan van het idee dat ontwikkelingslanden onderweg zijn om ontwikkelde landen te worden (en hierin geholpen kunnen worden door ontwikkelingssamenwerking), stellen zij dat ontwikkelingslanden de norm zijn.¹¹ Zij noemen ontwikkelingslanden daarom *natural states*. Rijke, ontwikkelde landen zijn eigenlijk de uitzondering. Een kernprobleem waarmee alle samenlevingen (al tienduizend jaar) mee kampen is de dreiging van geweld dat door groepen gebruikt wordt om toegang tot natuurlijke hulpbronnen of andersmans bezittingen te krijgen. Er ontstaat daarom meestal een elite die door het delen van macht en vermindering van conflicten een stabiele omgeving creëert. Dit maakt productie en handel mogelijk, die de elite dan weer kan exploiteren. Door het gebruik van geweld te beheersen en te beperken, behouden elites hun macht en plukken de vruchten ervan. De auteurs noemen dit een beperkte toegangsorde (*limited access order*), omdat de (eigendoms)rechten beperkt zijn tot de elite en hun directe bondgenoten. De elite kan vervangen worden door rivaliserende groepen, maar uiteindelijk blijft de institutionele structuur van de samenleving hetzelfde.

De ontwikkelde landen in Europa en Noord-Amerika hebben in de 19^e eeuw een uitzonderlijke ontwikkeling doorgemaakt, waarbij de politieke en economische rechten en vrijheden veel wijder verspreid werden. Deze noemen de auteurs daarom *open access orders*. In deze samenlevingen wordt macht gelegitimeerd door democratische instellingen. Deze kanaliseren de wensen van de bevolking op het gebied van onderwijs en sociale voorzieningen, infrastructuur en andere collectieve goederen. Autocratie wordt in toom gehouden door checks and balances: georganiseerde bronnen van tegenmacht, waaronder bedrijven en politieke partijen. Deze helpen om autonome rechtsstelsels vast te stellen, rechten te beschermen en het principe van gelijkheid onder de wet te handhaven, ongeacht wie aan de macht is.

Het analytische probleem, de vraag hoe deze landen die uitzonderlijke overgang hebben gemaakt, is het hart van de ontwikkelingseconomie. North et al. (ibid) leggen de overgang deels uit in termen van de groeiende macht van belangengroepen, waardoor de macht over steeds meer groepen verdeeld wordt. Zij onderstrepen dat politieke en economische ontwikkeling hand in hand moeten gaan, en dat er veel institutionele veranderingen nodig zijn.

“The transition entails a set of changes in the polity that ensures secure, impersonal political rights; legal support for a wide range of organizational forms (including political parties and economic organizations); access to those organizations for all citizens; and enforcement of prohibitions against the use of violence. The transition also

¹¹ Ik zat tijdens een New Institutional Economics conferentie in 2008 toevallig aan tafel met Barry Weingast. Hij vertelde dat de Wereldbank zeer ongelukkig was met het boek. Een belangrijke reden is dat het indruist tegen het ontwikkelparadigma van dit instituut. Ook vatte hij het boek samen met: *we put violence back into economics*.

entails a set of changes in the economy: the ability to create economic organizations at will, open entry and competition in many markets, and the free movement of goods and individuals over space and time. Over the long term, open-access politics cannot be sustained without open-access economics, and viceversa.” (North et al., 2009b).

Deze transitie is geenszins automatisch en kan ook omgekeerd worden; *open access orders* kunnen weer *limited access orders* worden.

Het belang van instituties voor groei en ontwikkeling van landen wordt nu algemeen onderkend door economen (en al langer door de 'groei en ontwikkeling' Nobelprijswinnaars). Toch lijkt het vakgebied van de *New Institutional Economics* nog niet echt geïntegreerd in de *mainstream economics*. Toen ik in 2006 een summerschool bezocht waar Oliver Williamson een lezing gaf, verwelkomde hij ons met “*Welcome to the lunatic fringe*”. Hij maakte maar half een grap. Ronald Coase heeft zijn leven lang (hij werd bijna 103)¹² geklaagd over het feit dat zijn werk verkeerd begrepen en geciteerd werd, met name het door Stigler bedachte “Coase Theorem”. Deze stelling is veel geciteerd, maar laat het belangrijkste weg: het belang van transactiekosten (zie voor een bespreking McCloskey, 1998). Reden voor Eric Posner deze verkeerde stelling te noemen in zijn boek *Economic ideas you should forget* (Posner, 2017). Het laatste boek van Douglass North en zijn collega's wordt relatief weinig geciteerd of gebruikt in de economische literatuur. Het boek *Why Nations Fail* (Acemoglu en Robinson, 2013) komt dicht in de buurt van het werk van North et al. Topeconoom en getipt Nobelprijswinnaar¹³ Daron Acemoglu kan bijna een nieuw institutioneel econoom genoemd worden. Maar toen ik de tweede auteur James Robinson in 2016 vroeg waarom hij in zijn CPB lecture '*Political economy of reforms*' het werk van North niet had genoemd, vertelde hij mij dat hij niet goed raad wist met het raamwerk van North (en zeker niet met de rol van geweld).

5 Conclusie

Er is dus nog voldoende ruimte voor onderzoek dat verder bouwt op het baanbrekende werk van North. Ook meer integratie van de inzichten van Coase en Williamson zou een vruchtbare weg zijn; te veel van de economische theorie gaat impliciet uit van goed functionerende instituties (en *zero transaction costs*). Als we het idee loslaten dat ontwikkelingslanden, excuses, *limited access orders*, arme landen zijn die op weg zijn om rijke landen te worden, kunnen we net als de Nobelprijswinnaars gewoon weer overal interessante economische puzzels zien. Overal, want ook ontwikkelde landen, excuses, *open access orders*, hebben nog genoeg groei- en ontwikkelingspuzzels. Zo wordt de vertraging van de productiviteitsgroei nog steeds niet goed begrepen, wat de laatste Nobelprijswinnaar Paul

¹² Op zijn 101^e gaf hij een interview dat hier te beluisteren is: <http://www.econtalk.org/coase-on-externalities-the-firm-and-the-state-of-economics/>

¹³ <https://www.econjobrumors.com/topic/if-daron-acemoglu-wins-a-nobel-what-would-be-mentioned-as-nobel-worthy-works>

Romer al in 1987 verleidde tot de titel *Crazy explanations for the productivity slowdown* (Romer, 1987).

Het belang van instituties is goed doorgedrongen in ontwikkelingssamenwerking waar *good governance* een belangrijk criterium én doel is geworden, met impliciet de gedachte dat instituties (en samenlevingen) maakbaar of veranderbaar zijn; zo niet van buitenaf, dan wel van binnenuit door het financieren en ondersteunen van de *civil society*. Voor de pragmatisten van ontwikkelingssamenwerking met hun *can do*-mentaliteit, is het laatste werk van North echter een lastige boodschap.

Het werk van jonge pragmatische economen Esther Duflo en Abhijit Banerjee, die met hun experimenten laten zien wat waar werkt, is daarom zeer welkom bij ontwikkelingssamenwerking. Hun aanbevelingen zijn vooral gericht op wat beleid en (externe) donoren kunnen doen om de allerarmsten te helpen. Hun boek *Poor economics* heeft een ondertitel met dezelfde *can do*-mentaliteit: *a radical rethinking of the way to fight global poverty* (Duflo en Banerjee, 2011). Maar ook hier past enige bescheidenheid, als we North en zijn collega's serieus nemen. Om met de woorden van Deaton te eindigen: *We can give the poor medicine, we just can't give them growth* (Deaton, 2013).

Auteur

Gerdien Meijerink (e-mail: g.meijerink@cpb.nl) is programmaleider internationale analyse bij het CPB.

Referenties

- Acemoglu, D. en J.A. Robinson, 2013, *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*, Broadway Business.
- Aoki, M., 2001, *Toward a comparative institutional analysis*, MIT press.
- Arrow, K.J., 1951, *Social choice and individual values*, John Wiley & Sons, Ltd.
- Coase, R.H., 1937, The nature of the firm, *Economica*, vol. 4(16): 386-405.
- Deaton, A., 2007, Evidence-based aid must not become the latest in a long string of development fads, in A. Banerjee, ed., in *Making Aid Work*, MIT press, Cambridge Massachusetts.
- Deaton, A., 2013, *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality*, Princeton University Press.
- Deaton, A., 2015, Measuring and Understanding Behavior, Welfare, and Poverty, in *Prize Lecture*, Nobel Prize Organisation, Stockholm, Sweden. Nobel Prize Organisation, Stockholm, Sweden.
- Dorward, A., 2001, The effects of transaction costs, power and risk on contractual arrangements: a conceptual framework for quantitative analysis, *Journal of Agricultural Economics*, vol. 52(2): 59-73.
- Duflo, E., 2017, Richard T. Ely Lecture: The Economist as Plumber, *American Economic Review*, vol. 107(5): 1-26.
- Duflo, E. en A. Banerjee, 2011, *Poor economics: a radical rethinking of the way to fight global poverty*.

- Easterly, W. en R. Levine, 2001, What have we learned from a decade of empirical research on growth? It's Not Factor Accumulation: Stylized Facts and Growth Models, *The World Bank Economic Review*, vol. 15(2): 177-219.
- Fogel, R., 1993, Economic Growth, Population Theory, and Physiology: The Bearing of Long-Term Processes on the Making of Economic Policy, Nobel Foundation, Stockholm, Sweden. Presented at Lecture to the memory of Alfred Nobel, Nobel Foundation, Stockholm, Sweden.
- Frängsmyr, T., 1994, *Les Prix Nobel. The Nobel Prizes 1993*, Nobel Foundation, Stockholm, Sweden.
- Kuznets, S., 1973, Modern Economic Growth: Findings and Reflections, *The American Economic Review*, vol. 63(3): 247-258.
- Lewis, W.A., 1955, *Theory of Economic Growth*, George Allen & Unwin. <https://doi.org/10.4324/9780203709665>.
- Lindbeck, A., 1992, Sir Arhtur Lewis, in *Nobel Lectures, Economics 1969-1980*, World Scientific Publishing Co, Singapore. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1979/lewis/biographical/>.
- McCloskey, D., 1998, The so-called Coase theorem, *Eastern Economic Journal*, vol. 24(3): 367-371.
- Meijerink, G.W., 2014, Farmers, traders and a commodity exchange: institutional change in Ethiopian sesame markets, PhD Thesis, Wageningen University, Wageningen.
- Moyo, D., 2009, *Moyo, Dambisa. Dead aid: Why aid is not working and how there is a better way for Africa*, MacMillan.
- NobelPrize.org, 2015, Prize announcement, Nobel Foundation, Stockholm, Sweden. Nobel Foundation, Stockholm, Sweden. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2015/prize-announcement/>.
- North, D., J.J. Wallis en B.R. Weingast, 2009a, *Violence and social orders: A conceptual framework for interpreting recorded human history*, Cambridge University Press.
- North, D., J.J. Wallis en B.R. Weingast, 2009b, Violence and the rise of open-access orders, *Journal of Democracy*, vol. 20(1): 55-68.
- Ostrom, E., 2015, *Governing the commons*, Cambridge university press.
- Ostrom, E., R. Gardner, J. Walker en J. Walker, 1994, *Rules, games, and common-pool resources*, University of Michigan Press.
- Posner, E.A., 2017, Coase Theorem, in *Economic Ideas You Should Forget*, Springer, : 101-103.
- Rawls, J., 1971, *A theory of justice*, Belknap.
- Romer, P.M., 1987, Crazy explanations for the productivity slowdown, *NBER macroeconomics annual*, vol. 2: 163-202.
- Schultz, T.W., 1964, *Transforming traditional agriculture*, Yale University Press, New Haven. <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/19641802933>.
- Schultz, T.W., 1968, Institutions and the Rising Economic Value of Man, *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 50(5): 1113-1122. <https://doi.org/10.2307/1237297>.
- Sen, A., 1977, Starvation and exchange entitlements: a general approach and its application to the great Bengal famine, *Cambridge Journal of Economics*, vol. 1(1).
- Sen, A., 1999, The Possibility of Social Choice, *American Economic Review*, vol. 89(3): 349-378. <https://doi.org/10.1257/aer.89.3.349>.
- Shirley, M., 2005, Can aid reform institutions?, Working Paper 6, Ronald Coase Institute.
- Solow, R., 1956, A Contribution to the Theory of Economic Growth, *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 70(1): 65-94. <https://doi.org/10.2307/1884513>.
- Solow, R., 1987, Growth Theory and After, in *Nobel Prize Lecture*, Stockholm, Sweden. Stockholm, Sweden. <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1987/solow/lecture/>.
- Solow, R., 2001, Applying growth theory across countries, *The world bank economic review*, vol. 15(2): 283-288.

Williamson, O.E., 2009, Transaction cost economics: the natural progression, in *Nobel Prize Lecture*, Nobel Prize Organisation, Stockholm, Sweden. Nobel Prize Organisation, Stockholm, Sweden. https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/williamson_lecture.pdf.